

PAPEŽSTVÍ V DĚJINÁCH

Díváme-li se na velkou historii oné jednotné, tak dlouho již trvajících duchovních dynastií na papežském Stolicí, stojíme před něčím, co vzbuzuje obdiv pro své veliké poslání. A chceme-li se dívat správně na papežský úřad, musíme uznat, že vždy v každé z osobností nesoucích tuto moc, je ono velké poslání, jímž byl pro Církev Ježíše Krista pověřen sv. Petr. A když jdeme ještě dále v této myšlence, musíme uznat, že v těchto nástupcích sv. Petra se někdy projevila ona lidská slabost, jíž podlehl kdysi slabý Petr, ovšem ne jako nositel svého úřadu, nýbrž jako každý jiný člověk, podrobný též nedostatkům.

Totožnost papežského úřadu s posláním svatého Petra jako hlavy Církve, nám nejlépe osvětluje též otázku, co bylo papežství v dějinách: *Skálou*, na níž je postavena Církev v každé době, jak to řekl Kristus sv. Petru: »Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám Církev svou«; bylo to dále *potvrzování bratří*, jež mělo za úkol papežství v dějinách, zase podle slov Kristových k Petrovi: »A ty jednou obrátě se potvrzuje své bratry,« a konečně bylo papežství *pastýřským úřadem ve říších*: »Pasiž ovce mé, pasiž beránky mé.«

Víme, že Kristus založil svou Církev jako dlouho trvajících až do skonání věků, a když ji postavil na Petrovi, že ji nepostavil na Petrovi jako na pomíjejícím člověku, nýbrž na jeho úřadě, který se měl sdělovat jeho nástupcům, na něhož pak přešly všechny ony úkoly, jež Kristus svěřil Petrovi. Odtud ona totožnost úřadu papežského s posláním sv. Petra, jež byl viditelnou hlavou Církve Kristovy.

Z Písma sv. se dovídáme, co bylo papežství v jeho prvním nositeli, v Petrovi. Vidíme tohoto kdysi slabého člověka, jak nato posílen silou Boží se ujímá velkého vůdčího poslání; jak řídí volbu nového apoštola, jak on mluví po seslání Ducha svatého jménem všech apoštolů ke shromážděným zástupům židů, a konečně, jak v pochybnostech se k němu obracejí sami apoštolé. Když totiž se jednalo o rozřešení otázky, zda také pohané mají býti přijímáni do Církve Kristovy a za jakých podmínek, tu se všichni apoštolé obracejí na sv. Petra, aby on věc rozhodl. A tehdy Petr pronesl slova, která byla rozhodující pro apoštoly: »Vidělo se Duchu svatému a nám.« Byl si vědom Petr, že mluví jako hlava Církve ve jménu Ducha svatého.

První papež, když horlivě rozséval símě nauky Kristovy ve svém životě, umírá jako mučedník

v Římě, a tak svou krví stvrzuje nauky svého Mistra i svou lásku k němu. Podle poslání Kristova utvrzoval své bratry až k vylití své krve.

Ale s ním nezanikl jeho úřad. Následuje po něm ona velká řada jeho nástupců až po dnešní den. A to, co viděli první křesťané ve sv. Petrovi, totéž spatřovali v každém z jeho nástupců, t. j. onu skálu, do níž buší příboje bludů, nenávisti a zloby pekla, onu oporu pro bratry a pastýře stáde Kristova. Proto hned k nástupci sv. Petra se obracejí zraky křesťanů ještě za dob apoštolských. Ačkoliv v Efesu žil ještě apoštol sv. Jan, přece když nastaly nepokoje v Církvi korintské, musí zakročovat první nástupce sv. Petra, *Klement Římský*. V druhém století to byl zase papež Viktor, který urovnává spor, jež vznikl o otázce, kdy se mají slavit velikonoce. Nedlouho na to byl to zase papež Štěpán, jež rozhodl těžkou otázkou, zda křest udělený bludařem je platný, či se má v tom případě znovu křtít. Papež rozhoduje svou autoritou, že takový křest je platný, a ohlašuje své rozhodnutí celé Církvi. Celý Západ i Východ až do onoho osudného rozdělení, jež bylo spíše výsledkem panovačnosti než úvah, byl poslušen římského biskupa a viděli v něm všichni autoritu, jíž je třeba poslouchat. Můžeme v těchto prvních stoletích vidět v Církvi slavné biskupy a kněze učence, jejichž autorita byla veliká: Tak to byl sv. Cyprián, Origenes, Tertulian a mnozí jiní, kteří se proslavili svými vědomostmi i spisy, ale *vždy to byl římský biskup*, jež rozhodoval nejasné otázky nauky nebo kázně v Církvi.

Dějiny nám praví, čím byli papežové v prvních třech křesťanských stoletích, tak bohatých na pronásledování křesťanů. A připomeňme si, že prvních 54 nástupců sv. Petra je ctěno jako mučedníci, kteří podobně jako sv. Petr prolili svou krev. Zdaž to právě neukazuje, že sami pronásledovatelé věděli, kam je třeba uhodit, má-li býti zničeno křesťanství, *že je to hlava* již třeba odstranit, aby byla vsazena smrtelná rána novému učení, úplně odporujícímu tehdy vládnoucímu pohanství. Tak na př. císař Maximin dává nařízení, aby byli vydáni na smrt jen »vrchní Církev«. Podle svědectví sv. Cypriána císař Decius si byl tak vědom moci římského biskupa, že se ho více bál než nějakého uchvatitele jeho trůnu: Když císař Gallus chtěl zastrážit křesťany, nenašel nic lepšího, než že dal zajmout papeže Kornelia.

Byl tedy již v těchto prvních stoletích papežský Stolec oním poutem, jež spojovalo všechny

křesťany v jednotě víry. A když mělo býti poraženo křesťanství, stávala se obětí jeho hlava, totiž papežství, což nejlépe dokazuje i se strany pohanských vládců, v čem viděli střed křesťanství. Jednají tedy zřejmě proti historické pravdě, kdož tvrdí, že papežský úřad ve své organizaci je výsledkem teprve uznání Církve císaře Konstantina. Připouštím, že jiná byla organizace, ovšem vnější, Církve, která byla v prvních stoletích odkázána na katakomby a která se musela tak skrývat před pronásledováním vládců, protože křesťanství bylo považováno za náboženství protistátní a živél státu nebezpečný. A jiná byla vnější organizace Církve, když dosáhla svobody, když byla právně uznána a schopna nabývat různých výsad a organizovat se i navenek. Ale vždy od dob sv. Petra v podstatě to byla tatáž papežská moc, která řídila křesťanství, která rozhodovala pochybnosti i určovala cesty.

Když byl vydán roku 313 edikt milánský, jímž byla dána svoboda křesťanství, mohla se sice církev více šířiti a navenek se utvrzovati, ale neznamenal to pro ni klid, neboť jestliže se v prvních stoletích proti ní stavěly brány pekla v podobě pronásledování, jež chtěla zničit křesťanství v jeho podstatě a trvání, tak zase v dalších stoletích nastaly Církvi těžké a vysilující boje s různými bludnými naukami, jež ohrožovaly její učení. Povstal Arius se svým strašným bludem popírajícím božství Kristovo, a tak zasahujícím nejzákladnější dogmata křesťanská, jako Vtělení, Vykoupení. Tento blud se šířil světem a hrozil záhubou nauce křesťanské. Tehdy zase vidíme v dějinách velká světla slavných Učitelů Církve, jako sv. Augustin, sv. Jeronym, sv. Athanáš atd., ale zase to nebyli oni, kdož zasadili ránu tomuto bludu, nýbrž papežský Stolec zde byl rozhodující. Byl svolán všeobecný koncil Nicejský přičiněním císaře Konstantina a papeže Silvestra. Na tomto sněmu byl odsouzen blud Ariův.

Podobně v dalším století byl odsouzen papežem blud Nestoria, který upíral Panně Marii mateřství Boží. A na sněmu Chalcedonském r. 451 papež dává správnou nauku o Vtělení a tehdy celé shromáždění biskupů zvolalo: »Petr promluvil ústy papeže Lva.« To byli tedy papežové v těchto bouřlivých stoletích rostoucích bludů: Strážci křesťanské nauky, ohrožené tolika bludy.

Čím bylo papežství ve středověku, a to od jeho prvních let? I zde měli veliký úkol jako vůdci. Křesťanství vítězně přežilo pohanství. Velká světová říše římská se hroutí, byvši napadena velkými hordami barbarů. Tato záplava hrozila záhubou veškeré kultury, která ještě existovala. Bylo ohroženo i křesťanství, které se již od dob Konstantinových klidně vyvíjelo na povrchu země. Barbari, polopohané, polobludaři byli opravdu velkým nebezpečím jak pro církev, tak pro kulturu vůbec. A tu byl dán Prozřetelností na papežský Stolec velký muž, prozíravý jak v oboru

světské vlády, tak v duchovní správě. Papežský úřad přechází na Řehoře Velikého, jednu z největších postav v dějinách lidstva vůbec. Tento prozíravý veleduch věděl, jak zachránit civilizaci při onom nebezpečí se strany barbarů. Podjal se velikého úkolu pokřesťanit všechny tyto barbarské národy a dát jim křesťanskou kulturu. Proto vysílal do různých národů misionáře, nejprve do Anglie a též jinam. To bude další úkol papežského úřadu v budoucích stoletích. I zde zase stojí první papežové v těchto snahách o pokřesťanění pohanských národů. Misionáři si vždy chodili pro své poslání do Říma a konali je ve spojení s Římem. Vzpomeňme též na pozdější století této evangelisace, jíž i my jsme se stali účastní zaslouhou sv. Cyrila a Metoda v druhé polovině 9. století. Víme, že to bylo za pontifikátu papeže Hadriána a Jana VIII., za zvláštních nesnází se stran německých biskupů. Naši apoštolé tehdy hledali pomoc v Římě u papeže, a víme, jakých výsad dosáhli. Zde tedy zase byli vůdci papežové v pokřesťanování pohanských národů a v jejich civilizaci, čímž přispěli i k záchraně kultury, jež by jinak jistě byla zanikla.

V prvních třech stoletích papežové krváceli jako mučedníci svého nejvyššího úřadu, v dalších stoletích hájili čistotu evangelia, potom po zániku říše římské uvedli barbarské národy na světové forum jejich pokřesťaněním. A v dalších stoletích zase měli co činit při hájení práv a výsad Církve. Nadcházejí velké boje o investituru. Víme, jak se časem hleděla církevní knížata zmocnit duchovních výsad při obsazování církevních úřadů, z čehož vznikaly ony hrozné zlořády v křesťanském světě, že tyto úřady byly udělovány nevhodným osobám. Zatím co někteří historici, racionalisté a protestanté vidí v těchto úporných bojích jen snahu papežů o vládu nad světem, ve skutečnosti jsou to zde nejurputnější boje za očistu církve, za její vymanění z područí laiků a za vydobytí práv, jež dal Kristus své církvi jako samostatné duchovní společnosti, jež má vésti lidi ke spáse, a jež proto v tomto nemůže být závislá na světské moci. Vzpomeňme tu zase na velikého Řehoře VII., jenž celou svou bytostí, za největších pronásledování a nakonec ve vyhnanství bojoval s německým císařem o svobodu Církve, jenž na konci svého života, ode všech opuštěn, volal: »Miloval jsem pravdu, nenáviděl jsem ničemnost, proto umírám ve vyhnanství.« Víme dále, jak němečtí císaři v té době již se snažili utvořit velkou světovou německou říši, jíž by bylo vše poddáno, i Církev. — Byly to právě ony neúprosné, těžké boje papežů, které tomuto zlu zabránily.

Tehdy, kdy křesťanství dosáhlo největšího rozkvětu a s ním i nejvyšší autority papežský Stolec, totiž v době nejslavnějšího středověku, vidíme zase na prvním místě papeže jako vůdce a organizátory velkých děl. Důkazem toho je, že vůdci křížových výprav nebyli císaři, nýbrž papežové,

kteří dovedli celý křesťanský svět sjednotit pod jednu velkou myšlenku, totiž osvobození posvátných míst od nevěřících. I když vlivem různých okolností nedosáhly tyto křížové výpravy svého úplného cíle, přece jen jsou svědky oné velké duchovní jednoty křesťanů, úžasné autority papežů a zároveň onoho mocného nadšení pro duchovní zájmy.

Dále to byla doba velké duchovní obrody, rozkvětu a vzestupu. Vidíme, jak vznikají nové řády, aby zápasily o duchovní hodnoty, jak vzrůstají různá bratrstva, cechy, jak vzkvétají vědy a umění. To vše se dalo pod patronaci papežů. První universita vzniká v Paříži z církevních škol. A je známo, že kdyby nebylo pomoci a ochrany papežů pro tyto vysoké školy, že by nemohly tak dobře prospívat a se šířit. Když se ve středověku šířily tajné bludy a spolky, byli to zase papežové, kteří bránili správnou nauku křesťanskou tím, že se starali o odstranění bludů. O této době píše Berthelot, že to byla »nejplodnější v dějinách« (Berthelot, L'Histoire générale), a Comte praví o středověku, že to byla doba, »kdy svět byl nejlépe organizován«.

Tak píše jeden autor, Silvestra de Sacy: »Představte si, co by byla naše moderní literatura, naše moderní myšlení, kdyby se vyňala ona historie sněmů, církevních řádů a papežů, kteří po tisíc roků řídili svět svými bullami.«¹⁾

Tolik knížat, pánů, tolik králů a císařů hledalo své útočiště a svou ochranu u papežského Stolce.

Papežství v moderních stoletích mělo zase tentýž dalekosáhlý význam jako tomu bylo dříve. Ukončil se středověk a s jeho úpadkem se přidružilo nové smýšlení. — Onen universalismus a jednota národů, tak blahodárně udržovaná papežským Stolicem, mizí vlivem nových myšlenek individualistických, které se vkrádaly všude, jak do politiky, tak do náboženského smýšlení. Vystoupení Lutherovo a nové nauky protestantů, neshodující se s tradiční katolickou naukou, počaly vážně zase ohrožovat křesťanství, jehož věrnými strážci byli papežové jako nástupci sv. Petra. Víme z dějin, jak vlídně a jakou smírnou cestou se snažil papežský Stolec urovnat věc Lutherovu, ale když se nedocílilo kladných výsledků a když toto učení se zhoubně šířilo Evropou, tu zase zakročil papež Lev X., odsuzuje učení Lutherovo jako bludné a jako odporující křesťanskému smýšlení r. 1520.

A Pavel III. svolává r. 1542 všeobecný sněm do Tridentu, ke kterému byli všichni povoláni, aby přispěli k obnově mravů, k zajištění čistoty křesťanského náboženství a k jednotě knížat a křesťanských národů. Bohužel se strany protestantů nebylo možno dojít k nějaké dohodě, proto bylo nutno blud odsoudit, aby byla uhájena pravost e-

vangelické nauky. Sněm Tridentýský znamenal mnoho pro objasnění základních pravd křesťanských, pro obnovení kázně v církvi. Největší zásluhu zase je třeba přičíst těm, kdož byli vůdci tohoto sněmu, totiž papežům.

Přicházela další století a s nimi i rozsévání odvěkého nepřítele koukolu do pšenice. Do popředí vystupuje strohé učení jansenismu, jenž skoro úplně popíral svobodu lidskou, činil náboženství strohým, a vzdaloval lidi od lásky Boží. Zase to byli papežové, kteří zavrhli tuto nauku jako bludnou a nesprávnou, ohrožující pravé křesťanství. A tak až do dnešních časů papežové musili zakročovati proti různým naukám, které se neshodují s křesťanstvím. Pius VII. musel bojovati proti despotickým choutkám imperialistickým, které chtěly zotročiti Církev. Pius IX. se postavil proti náboženskému liberalismu, Lev XIII. proti německému kulturnímu boji. Pius X. proti modernismu v náboženských vědách, a konečně Pius XI. měl co činit s bludy komunismu a socialismu. To by byl stručný přehled činnosti papežského Stolce po stránce naukového hájení skladu víry, jak byl svěřen Kristem jeho Církvi.

Již tím, že křesťanství svou povahou je náboženství, jež dává, co je Božího Bohu a co je císařovo císaři, působilo blahodárně nejen po stránce nábožensko naukové a mravní na lidstvo, nýbrž také kulturně ve smyslu civilisace. A jestliže papežové byli vůdci křesťanství a jeho největší šířitelé, přispěli tím i lidské společnosti nesmírně mnoho v kulturním smyslu. Než papežství se neomezilo jen na práci v tomto smyslu, nýbrž vždy, jsouc si vědomo svého výsostného poslání v křesťanství, staralo se i přímo o civilisaci národů. Je sice pravda, že zájmy papežství se vždy musely odnášet především k duchovní a morální stránce lidstva, než, poněvadž časné je určeno božskou Prozřetelností k tomu, aby sloužilo věčnému, proto papežství mělo vždy zájem i o to, aby časné dobro občanů bylo upraveno tak, aby nepřekáželo zájmům duchovním, nýbrž aby jim sloužilo. Připomeňme si, do jakého prostředí přišlo papežství. Tehdy za dob sv. Petra sice zkvétala řecko-římská civilisace, byl pěstován kult náboženský pod ochranou státu, dávalo se vědám i umění, o zájmy lidí bylo postaráno různým způsobem. Než známe též onu velkou bídu tehdejší doby, v níž nebylo dbáno svobody a důstojnosti lidské, kdy kvetla tyranie v různých formách, otroctví tělesné i duchovní, znehodnocení ženy atd. Do tohoto bídného prostředí vešlo křesťanství jako světlo, jež mělo rozptýlit tyto tmy pohanské. Proto také pochopíme, jak se křesťanství rozšířilo nejprve mezi těmi nejubožejšími, jimž ukázalo jejich lidskou důstojnost. Jak docela jinak znějí do této pohanské bídy a poroby slova prvního Náměstka Kristova sv. Petra: »Vy však jste rodem vyvoleným, královským, kněžstvem, národem svatým, lidem vlastnickým, abyste zveštavovali vznešené vlastnosti toho, jenž z temnoty

¹⁾ Silvestr de Sacy: Préface aux Lettres de saint Francois de Sales p. 6—9.)

vás povolal k podivuhodnému světlu svému, kteří jste někdy byli ne lidem, nyní však jste lidem Božím, kteří jste byli bez milosrdenství, nyní však jste milosrdenství došli. (I. Petr. 2, 9.) Nevíme sice, jak tomu bylo první léta papežského Stolce s otroctvím, ale tolik je jisto, že třetí papež sv. Klement ve svém listě ke korintským činí narážku na snahy věřících své doby po vykupování otroků. Píše: »Poznali jsme mnohé z našich, kteří se sami dali v otroctví, aby vykoupili své bratry«. Dovedeme ocenit tento velký krok křesťanstva? Povznesení ubohého člověka k jeho pravé důstojnosti, již ho zbavilo pohanství? Pod ochranou papežství se v prvních dobách tvořily kolektivní pokladny věřících na vykupování otroků. Církev také počala ctít jako světce ty otroky, kteří svou víru zpečetili krví, jako je sv. Felicita, sv. Blandina. Ve třetím století papež Kalistus, sám dříve otrok, vydal slavné ono prohlášení, které dovolávalo křesťanům z vyšších tříd uzavřít smlouvu nebo i sňatek se členem nižší třídy, což neuznávalo tehdejší civilní právo.

Zároveň však to bylo papežství, jež zdůrazňovalo nejen práva jednotlivců, nýbrž také povinnosti vůči společnosti a celku, jak to zase vyjádřil sv. Petr: »Poddáni budtež všelikému zřízení lidskému pro Boha...« (I. Petr, 2, 13.) Po příkladu Ježíše Krista viděli papežové v každém řádném vladaři toho, jenž má svou moc shůry.

Papežové jako správci církevního jmění se mnohokrát proslavili dobročinnými díly, jež organizovali ve prospěch chudých anebo v dobách hladu. Liber Pontificalis nám praví, že papež Gelasius zachránil Řím v době všeobecného hladu. Od něho také pochází ona krásná věta: »Nic krásnějšího se nehodí ke kněžskému úřadu než starost o chudé a slabé.« Připomeňme si z mnohých hlavně nesmírnou charitativní práci papeže sv. Řehoře Velikého.

Když pak dále vidíme, jak zase Církev v čele s papeži se ujímá na počátku středověku barbarů, aby je přijala v sebe a je podmanila pod sladké jeho Kristovo, poznáme, kolik zde bylo v tom civilisace, jak bylo nejdříve třeba vychovat mravy jednotlivců těchto barbarských kmenů, jak potom bylo nutno vstřípit v ně smysl pro řádný rodinný život a pro společnost. Kolik pak bylo třeba bojů, aby papežství uchránilo národy před tyranii některých císařů, kteří chtěli na sebe strhnout všechnu moc. Jak se starali, aby vládcové spravovali svůj lid podle práva a spravedlnosti. Majíce na zřeteli tyto povinnosti králů a knížat, dbali toho, aby je plnili, a proto dovedli někdy se postavit i proti králům, kteří neplnili dobře svého úkolu. Nejlépe nám to praví slova krále sv. Ludvíka, jenž píše svému synu v odkaze: »Můj synu, buď oddán Římské Církvi a Nejvyššímu Veleknězi, na-

šemu Otcí. Měj něžné a milosrdné srdce k chudým. Udržuj dobré zvyky svého království. Buď přísný a správný v udržování spravedlnosti a práva vůči svým poddaným. Střez se vyvolávat války bez velké rady, a utiš je, jakmile budeš moci.« O tom, co znamenalo papežství ve středověku ve vědě, v umění, jsme se již zmínili. Konečně nelze opomenouti velké snahy středověkých papežů, aby udržovali mír mezi jednotlivými národy, jak bývali prostředkovateli smluv a míru mezi různými národy. Tak mohl napsat Fréderic de Schlegel o této době středověku: »To, co je vadné a špatné ve středověku, vyšlo z barbarské povahy mravů tohoto času; co je krásné a úctyhodné, je výsledkem náboženského cítění, jímž byl středověk proniknut.«

Konečně i v moderní době vidíme papežství stále na strážní proti zhoubným naukám a v proudům s dobrými ideami, které hýbaly světem. V době humanismu a renesance dbali o čistotu evangelia proti snahám humanismu a renesance po obnovení pohanského kultu a mravů, i když sami pěstovali vše, co bylo dobré v těchto směrech, jak v umění, tak ve vědě.

A kdo konečně dovede ocenit všechny ony mírové snahy, jež se šířily v moderní době s apoštolského Stolce. V době konkordátů se snažili papežové zaručit klidnou spolupráci náboženství se státem, v dobách válek a revolucí prostředkovali mezi válčícími stranami anebo proti nim pozvedali svého hlasu. Kdo v novější době by s úctou nekonstatoval všechny snahy papežského Stolce po míru, v první řadě Pia X., jenž vlastně zesnul bolestí nad vypuknutím světové války? — Vzpomeňme též krásných snah po světovém míru Benedikta XV. a Pia XI., jenž byl kladivem nacismu, i nynějšího papeže Pia XII., jenž neustále volal ke všem národům, aby zachovali mír, a jehož mírové snahy za války budou ještě objasněny.

Čím byly velké charitativní práce papežského Stolce za světové války, na př. pro Rusko, rovněž tak pomoc papežů pro misijní území, kde bývá často úžasná bída. Kdo více se stavěl proti rozluce manželství než apoštolský Stolec, aby zachránil posvátnost rodiny, blaho dětí a státu? A konečně nesmíme zapomenout i velkých encyklik Lva XIII. a Pia X. po obnově sociálního řádu, kde se papežové veřejně zastávali dělníka proti jeho vykořisťovatelům a domáhali se před celým světem jeho práv.

Musíme též uznati úžasný vliv papežství v dějinách křesťanství, který vzbuzuje podiv i u duchů s jiného břehu. Posvátnost a blahodárnost papežského Stolce jako nejvyšší duchovní instituce se ukládá všem svou krásou dějin, svým posláním a svou tradičností.